

Володимир Полуда

Центр українських військових традицій та патріотичного виховання Науково-дослідного інституту українознавства

УКРАЇНЬСЬКА ІСТОРІЯ ХХ СТОЛІТТЯ В КОНТЕКСТІ ЛІНЕАРНОЇ ТИПОЛОГІЇ ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ (ВІЙСЬКОВО-ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ)

Українська історія є важливим полем вивчення типології цивілізації в контексті лінеарної концепції. Основні постулати цієї концепції передбачають наявність лінійного впорядкованого розвитку певних великих соціокультурних спільнот, які проходять послідовні етапи у своєму розвитку. Причому такий розвиток може бути як прогресивним, так і регресивним. Військова історія України є наочним свідченням цивілізаційних впливів і змін, яких зазнав український народ упродовж ХХ століття. Тому вивчення історичних подій у контексті лінійної або лінеарної типології цивілізаційного розвитку стимулює віднаходження науково осмисленої картини військово-політичного розвитку України.

Питання військової історії України ХХ століття розроблялися багатьма вітчизняними істориками. Серед них можна виділити наукові праці В. Короля¹, О. Салати², В. Смоля³, А. Чайковського⁴, І. Патриляка⁵, С. Литвина⁶, Т. Снайдера⁷ та ін. Питання цивілізаційної динаміки української

¹ В.Ю. Король, *Трагедія військовополонених на окупованій території України в 1941–1944 роках*, Київ 2002, 128 с.

² О.О Салата, *Інформаційна війна Німеччини та СРСР на окупованих німецькою армією територіях України (1941 – 1944 рр.)*, „Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету”, 2009, № 27, с. 181–186.

³ Київ: *війна, влада, суспільство (1939–1945 рр.)*. За документами радянських спецслужб та німецької окупаційної адміністрації, ред. кол. В.А. Смолій, О.В. Бажан, Г.В. Боряк, Т.В. Вронська та ін., Київ 2014, 864 с.

⁴ А.С. Чайковский, *Плен. За чужие и свои грехи (Военнопленные и интернированные в Украине 1939–1953 гг.)*, Київ 2005, 970 с.

⁵ І.К. Патриляк, *«Перемога або смерть»: український визвольний рух у 1939–1960-х роках*, Львів 2012, 512 с.

⁶ С. Литвин, *Суд історії: Симон Петлюра і петлюріана*, Київ 2001, 640 с., іл.

⁷ Т. Снайдер, *Кровавые земли: Европа между Гитлером и Сталиным*, пер. с англ. Л.Зурнаджи, Київ 2015, 584 с.

історії висвітлювалося в працях В. Рубеля⁸ тощо. Окремі аспекти військової історії України розглядаються в статтях Й. Дюльфера⁹ та К. Хартмана¹⁰ та в книгах К. Беркгофа¹¹, Ш. Датнера¹². Загальні теорії типології та розвитку європейської цивілізації розглядаються у творах М. Данилевського¹³, О. Шпенглера¹⁴ та Х. Арендт¹⁵. Важливими історичними джерелами у контексті вивчення доби Другої світової війни є матеріали Міжнародного Військового Трибуналу в Нюрнберзі¹⁶, а також спогади Г. Гілберта¹⁷ та А. Кузнецова¹⁸. Водночас на сьогоднішній день не існує узагальненого дослідження з питання лінійного розвитку українського народу в контексті військово-історичних подій. Більшість авторів розглядає узагальнені форми та прояви цивілізаційних трансформацій або конкретно-історичний розвиток українського суспільства у його різноманітних аспектах.

Пропоноване дослідження має на меті з'ясування основних особливостей і результатів цивілізаційного розвитку України у ХХ столітті. Завданнями статті є аналіз основних суспільно-політичних трансформацій із погляду цивілізаційної теорії в контексті лінійного розвитку, з'ясування цивілізаційних результатів важливих військово-політичних подій і вивчення взаємовідносин Східно-Християнського та Західно-Християнського світів упродовж динамічного ХХ сторіччя в контексті військово-політичних аспектів історії України.

Варто визначити основні ознаки та відмінності західноєвропейсько-північноамериканської та східноєвропейської цивілізаційних спільнот. Західний світ називають індивідуалізованим. Для нього є характерними такі принципи цивілізаційні риси: індивідуалізм, громадське самоврядування, пріоритет інтересів особи над державним началом, плюралізм у релігійній сфері, десакаралізація та структурна фрагментація політичної влади, прагматизм, високий рівень підприємницької культури, гедонізм, наявність соціальної мобільності, потяг до інновацій¹⁹.

⁸ В.А. Рубель, *Нова історія Азії та Африки. Постсередньовічний Схід (XVIII – друга половина XIX ст.)*. Навч. Посібник, Київ 2007, 560 с.

⁹ J. Dülffer, *Der Deutscher Ostkrieg. 1942*, [in:] *Mitteilungen der Gemeinsame Kommission die jüngeren Geschichte der russische-deutsch Beziehungen*, red. C. Hartmann, München 2005, s.17–21.

¹⁰ C. Hartmann, *Der Krieg und das Verbrechen*, [in:] *Mitteilungen der Gemeinsame Kommission die jüngeren Geschichte der russische-deutsch Beziehungen*, München 2005, s. 21–31.

¹¹ К. Беркгоф, *Жнива скорботи. Життя і смерть в Україні під нацистською владою*, пер. з англ. Т. Цимбал, Київ 2011, 455 с.

¹² Ш. Датнер, *Преступления немецко-фашистского вермахта в отношении военнопленных во Второй мировой войне*, пер. с пол. М. Виноградова, Москва 1963, 487 с.

¹³ Н.Я. Данилевский, *Россия и Европа. Взгляд на культурные и политические отношения Славянского мира к Германско-Романскому*, Москва 2003, 640 с.

¹⁴ О. Шпенглер, *Закат Европы. Очерки морфологии мировой истории. Геитальт и действительность*, пер. с нем. К.А.Свасьяна, Москва 2007, 800 с.

¹⁵ Х. Арендт, *Джерела тоталітаризму*, пер. з англ. В.Верлок і Д.Горчаков, 2-ге вид, Київ 2005, 584 с.

¹⁶ *Нюрнбергский процесс. Военные преступления и преступления против человечности. Сборник материалов в 7 томах*, под. общ. ред. Р.А. Руденко, т. 3, Москва 1958, 815 с.

¹⁷ Г.М. Гилберт, *Нюрнбергский дневник*, пер. с англ. А.Л. Уткина, Москва 2012, 480 с.

¹⁸ А. Кузнецов, *Бабин Яр*, пер. з рос. С. Батурич, Київ 2009, 352 с., іл.

¹⁹ Н. Дейвіс, *Європа. Історія*, пер. з англ. П. Тарашук, О. Коваленко, Київ 2008, с. 1286.

Східноєвропейська цивілізаційна спільнота жила в умовах централізованої деспотичної державності, бюрократично структурованого суспільства, системи соціальних гарантій для всього населення, переважання консервативних цінностей у побуті та в технологічній сфері, підкорення особи колективним началам (домінуючій релігійній системі, державі, родині), централізованої регульованої торгівлі, сакралізації правителя та політизації релігії. Така спільнота прямувала шляхом колективістської моделі розвитку. Суспільний ранг особи в східноєвропейській або візантійській цивілізаційній спільноті визначав зміст і рівень її життя. Соціальна мобільність була вкрай ускладненою, адже існували замкнуті соціальні групами з набором певних довічних прав і обов'язків – стани. На межі XVII–XVIII століть країни Сходу почали відставати від Заходу в економічній, військовій і технологічній сферах²⁰.

На початку 1900-х років українські етнічні землі були розділені між двома європейськими імперіями: Австро-Угорською та Російською. Австро-Угорщина належала до країн Західно-Християнського світу. Російська імперія типологічно наближалася до країн Східно-Християнської або Православної цивілізаційної спільноти. Австро-Угорщина розвивалася як класична європейська країна, натомість імперія Романових тяжіла до східних соціополітичних традицій. Визначний дослідник Микола Данилевський відносив імперію Романових до слов'янського світу, який є оригінальним і несхожим на германо-романський²¹.

Водночас суспільство Російської імперії на початку ХХ століття поступово вестернізувалося. Території даної країни переживали процес індустріалізації, зростало значення великих промислових центрів і залізничної мережі. Унаслідок територіального розділення український народ зазнавав різноманітних соціокультурних впливів з боку столичних адміністративних центрів та домінуючої імперської культури. Дві країни на Сході Європи по-різному ставилися до існування та розвитку української національної культури. Австро-угорська влада дозволяла обмежене публічне функціонування українських культурно-освітніх осередків, зокрема в народних школах дітей зі Східної Галичини та Північної Буковини учителі навчали українською мовою. На теренах Російської імперії громадське та державне використання української мови з 1876 до 1905 р. було заборонене тодішньою владою. Австро-Угорщина була конституційною монархією, а Російська імперія – абсолютною або самодержавною монархією (до 1905 р.). Перша світова війна зруйнувала імперії Габсбургів і Романових, а український національний рух отримав можливість створити власну державу та свою військову організацію.

У 1917 р. під російські землі України почали політичний рух до Заходу у формі національно-демократичної революції. Військові підрозділи Української Народної Республіки (УНР) були визнані світом збройними силами незалежної країни, адже дана країна мала широке дипломатичне визнання. Українська політична еліта не могла домовитися про спільні

²⁰ В.А. Рубель, *op. cit.*, с. 15.

²¹ Н.Я. Данилевський, *op. cit.*, с. 24.

шляхи розвитку держави. Діячі УНР недооцінили роль війська в захисті української національної державності. Головний Отаман армії УНР Симон Петлюра одного разу сказав: «Військо завжди було і, поки воно буде, завжди зостанеться щільно від щільності й кров'ю від крові народу. Свою роль у державі армія виконує доти, доки в цій боротьбі гору беруть державні моменти й не захитується самий пріоритет державності»²². Водночас пацифістські та соціалістичні ідеологи В. Винниченка, М. Грушевського та М. Порша сприяли неухильному розпаду українських збройних формувань. Деструктивну роль для утвердження стабільної державності відіграли анархістські бойові походи Махна, антиукраїнська діяльність Денікіна та наступ більшовицьких військових підрозділів. Спроба Павла Скоропадського зупинити наступ Директорії свідчила про глибокий розбрат у середовищі тодішніх патріотичних військово-політичних сил України.

Національне піднесення сприяло визнанню українців окремим народом Європи. Проте в 1922 році Україна була розділена між сусідніми політичними утвореннями. Чехословаччина, Польща та Румунія намагалися розвивати свій внутрішній устрій у відповідності до західних культурних традицій. Більшовицькі політичні лідери створили залежне від них державне утворення – Українську Соціалістичну Радянську Республіку (УСРР). Радянський Союз став утіленням східної держави, яка протистояла будь-якій вестернізації. Причому східний колективістський режим у формі радянської ліворадикальної ідеології відкинув православні релігійні цінності та почав пропагувати власну ерзац-релігію – комунізм.

СРСР став частиною незахідного світу, країною інтернаціонального соціалізму. Тому можна стверджувати, що впродовж 1922–1939 рр. український народ зазнавав подвійного цивілізаційного впливу зі Сходу та Заходу. Відомий філософ і політолог Освальд Шпенглер називав радянську політичну систему «провідником кольорової революції», тобто цивілізаційного підйому неєвропейських народів²³. Радянська політична система передбачала одержавлення промисловості та сільського господарства, а також повний контроль однопартійного комуністичного апарату управління над життям суспільства. Причому такий контроль мав спиратися на багатоманітну та розгалужену систему репресивних органів. У час існування радянської влади Україна пережила три голодомори: 1921–1922, 1932–1933, 1946–1947 років. Вони були породжені швидкою примусовою колективізацією та недовірливим ставленням до приватновласницького типу сільського господарювання в середовищі центрального ленінського-сталінського політичного керівництва. Ненависть до слабшого члена суспільства, дискримінацію, безкарність і ксенофобію справедливо вважають супутниками будь-якого тоталітарного політичного режиму.²⁴

Друга світова війна була зіткненням нацистського світу із ліберально-демократичним. З вересня 1939 р. до червня 1941 р. Радянський Союз і Німеччина діяли в повній координації одне з одним. СРСР опинився в антигітлерівському блоці в червні 1941 р. Фактично східна автократична

²² С. Литвин. *Суд історії: Симон Петлюра і петлюріана*, Київ 2001, с. 47.

²³ О. Шпенглер, *op. cit.*, с. 216

²⁴ Х. Арндт, *op. cit.*, с. 112.

комуністична держава об'єдналася з західним ліберальним світом для подолання націонал-соціалізму і його союзників. У 1941–1942 рр. українські етнічні землі потрапили під контроль нацистської Німеччини²⁵. Уже в 1941 р. український народ побачив негуманне ставлення Збройних сил Німеччини до полонених радянських військовослужбовців. Фактично, нацистська Німеччина перетворила військовий полон на продовження війни, на помсту для військовополонених.

Розпорядження Верховного головнокомандування Збройних сил Німеччини «Про поводження з радянськими військовополоненими в усіх таборах військовополонених» передбачало використання штика, палиці та вогнепальної зброї з боку конвоїрів при найменших ознаках непокори з боку полонених червоноармійців. Ситуація ускладнювалася тим, що СРСР не ратифікував Женевську конвенцію 1929 р. «Про поводження з військовополоненими»²⁶.

Німецька окупаційна адміністрація здійснювала політику примусового трудового вербування працездатних українців, німецькі каральні загони знищували населені пункти, які підозрювалися в співпраці з партизанами. Німецькі чиновники зберегли колгоспи та радгоспи у формі громадських господарств і державних маєтків. Про суть нацистської влади добре висловився митрополит Української Греко-Католицької Церкви Андрій Шептицький у листі до Папи Римського Пія XII від 31 серпня 1942 р.: «Німецький режим є на рівні може й вищим, як режим большевицький, лихий, майже диявольський»²⁷. Водночас Німеччина намагалася схилити на свій бік населення Україна шляхом методів інформаційної війни. Можна говорити про створення цілої системи обробки громадської думки через газети, плакати, кіно та радіо²⁸.

У 1944 р. унаслідок політичних розрахунків комуністичного керівництва значення Української Радянської Соціалістичної Республіки в зовнішній політиці зросло, хоч і в суто декларативному розумінні. Причому Україна у формі радянської державності в той час намагалася заявити про себе як рівноправного гравця на міжнародній арені. Упродовж післявоєнного періоду СРСР дедалі більше потрапляв під вплив західної цивілізації. Початок їм поклав відхід Йосифа Сталіна з політичної арени в 1953 році. Такі фактори повільної вестернізації досягли апогею під час політичного процесу Перебудови. Упродовж 1985–1991 рр. радянська соціокультурна система зазнала повного руйнування внаслідок ліберальних реформ, які були ініційовані М. Горбачовим.

У 1991 році Україна стала самостійною державою. У її суспільному житті відбувається взаємне переплетення східних і західних культурно-цивілізаційних цінностей. Східні напрями української ментальності проявляються в патерналізмі, конформізмі, певних формах соціального нейтралітету, пасивній громадській діяльності, перебільшенні в суспільній свідомості значення держави (етатизм) тощо. Західні цінності виявляють

²⁵ J. Dülffer, *op. cit.*, s. 17.

²⁶ А.С. Чайковский, *op. cit.*, с. 62.

²⁷ І.К. Патриляк, *op. cit.*, с. 89.

²⁸ О.О. Салата, *op. cit.*, с. 186.

свій вплив на українське суспільство у вигляді гуманізму, демократичних традицій у родині, поваги до людини та громадянина, прагматизму, раціоналізму, зростанні ролі самоорганізації, запровадженні культу споживання, поступовій деструкції великих патріархальних родинних зв'язків.

Згідно з теоретичними поглядами історика та філософа Арнольда Тойнбі (які можна екстраполювати на сучасність), Україна є серед категорії тих держав, які отримали цивілізаційний виклик, на який ще потрібно дати належну відповідь.²⁹ Слід зауважити, що українським громадянам слід відмовитися від буквального копіювання американського, китайського, німецького, канадського або ще якого-небудь шляху історичного розвитку. Україна має оригінальну та потужну духовно-культурну традицію та розвинену мережу освітніх, мистецьких і наукових осередків. Просто цю мережу треба зберігати та удосконалювати, що вимагає наявності раціональної позиції суспільства.

Зміни наприкінці ХХ століття зачепили й мілітарну сферу. Лише з 1991 р. Україна має власний військово-промисловий комплекс. Збройні Сили України стали першим національним стабільним військовим формуванням українського народу впродовж усього ХХ століття. Важливою перевагою українського військово-промислового комплексу впродовж останнього десятиліття минулого століття стала наявність підприємств літакобудівної та ракетобудівної галузей, які належать до високотехнологічних індустріальних сфер.

За Будапештським меморандумом 1994 р. Україна отримала світові гарантії зовнішньої безпеки й можливість мирного розвитку у просторі між військово-політичними блоками Заходу та Сходу. Варто зауважити, що Україна добровільно відмовилася від певних видів зброї масового знищення. У 1996 р. наша країна повністю позбулася надзвичайно дорогої в обслуговуванні та вкрай небезпечної ядерної зброї. Таке рішення було складним, проте з наукового погляду його варто назвати однозначно адекватним і правильним. Технології масового знищення навряд чи принесли б Україні користь на межі ХХ та ХХІ віків. На підтвердження даної позиції можна навести слова неординарного мислителя Анатолія Кузнецова на основі його підліткового досвіду 1939–1945 рр.: «Якщо у ХХ столітті нашої ери можливі епідемії невігластва й жорстокості у світових масштабах, якщо можливі справжнісінькі рабовласництво, геноцид, тотальний терор, якщо на створення смертовбивчих приладів світ витрачає більше зусиль, аніж на освіту та охорону здоров'я, то, справді, про який прогрес ми говоримо?»³⁰.

Досягненнями 1996 року також стало прийняття Основного Закону – Конституції та запровадження української національної валюти – гривні, подолання гіперінфляції. Саме останнє десятиліття минулого сторіччя стало часом утвердження суверенітету та певного повільного відходу українського суспільства від східної цивілізаційної моделі.

Отже, впродовж ХХ століття український народ пережив три важливі

---

²⁹ Д.А. Тойнбі, *Дослідження історії. Скорочена версія I-VI томів Д.Ч. Сомервелла*, пер. з англ. В.Шовкун, т. 1, Київ 1995, с. 109.

³⁰ А. Кузнецов, *op. cit.*, с. 193.

військово-політичні трансформації: українську національно-демократичну революцію 1917–1922 років, Другу світову війну 1939–1945 рр. та здобуття Україною політичної самостійності в 1991 році. Український національний рух у період розпаду Австро-Угорської та Російської імперій спробував вибороти незалежність, проте зазнав поразки внаслідок військового та геополітичного тиску Радянської Росії, Польщі та Румунії. Друга світова війна призвела до тимчасової активізації українського визвольного руху у формі інтегрального націоналізму. Радянське ідеологічне та політичне домінування на території України 1921–1991 рр. призвело до ствердження норм і правил східної колективістської цивілізації у формі тоталітарного інтернаціонального соціалізму.

Процеси Перебудови (1985–1991 рр.) розхитали державну структуру, економічне життя та цивілізаційну стабільність СРСР. Народи соціалістичної держави дедалі більше заявляли про самостійний шлях розвитку, який не збігався з консервативною позицією владного центру та обережними діями президента Радянського Союзу М. Горбачова. У 1991 р. Україна здобула державну незалежність й отримала шанс на переорієнтацію на західні цивілізаційні стандарти. Цивілізаційний результат вищезгаданих подій полягає у поступовому наближенні України до системи цінностей західної цивілізації, найголовнішими елементами якої є індивідуалізм, демократичний устрій та товарно-ринкова ліберальна економіка. Україна є органічною частиною світового співтовариства, яке існує у формі цивілізаційних спільнот. Такі спільноти не є ізольованими й розвиваються лінійно. Складно говорити про прогресивність або регресивність загальних закономірностей світового лінійного розвитку, адже прогрес в одній цивілізації часто пов'язаний із регресивними явищами в іншій соціокультурній спільноті.

Подальші дослідження української історії в напрямку цивілізаційних студій можуть бути спрямовані на вивчення соціокультурних процесів України в ХХІ столітті. Це питання потребує глибокого дослідження внаслідок необхідності подальшого з'ясування сутності процесів глобалізації, науково-технологічного розвитку та геополітичних конфліктів новітнього часу. Важливо ввести до наукового обігу аналіз цивілізаційного геостратегічного положення та перспектив України та спробувати побудувати прогностичну програму на основі таких досліджень. Цивіліологія дозволяє ученим ґрунтовно проаналізувати та з'ясувати закономірності розвитку сучасного світу, невід'ємною частиною якого є українське суспільство.

Бібліографія

- Арендт Х, *Джерела тоталітаризму*, пер. з англ. В. Верлок і Д. Горчаков, 2-ге вид., Київ 2005.
- Беркгоф К. *Жнива скорботи. Життя і смерть в Україні під нацистською владою*, пер. з англ. Т. Цимбал, Київ 2011.
- Гилберт Г.М., *Нюрнберзький дневник*, пер. с англ. А.Л.Уткина, Москва 2012.
- Данилевский Н.Я., *Россия и Европа. Взгляд на культурные и политические отношения Славянского мира к Германско-Романскому*, Москва 2003.
- Датнер Ш., *Преступления немецко-фашистского вермахта в отношении военнопленных во Второй мировой войне*, пер. с пол. М. Виноградова, Москва 1963.
- Дейвіс Н., *Європа. Історія*, пер. з англ. П. Тарашук, О. Коваленко, Київ 2008. Київ: *війна, влада, суспільство (1939–1945 рр.)*. За документами радянських спецслужб та німецької окупаційної адміністрації, ред. кол. В.А. Смолій, О.В. Бажан, Г.В. Боряк, Т.В. Вронська та ін., Київ 2014.
- Король В.Ю., *Трагедія військовополонених на окупованій території України в 1941–1944 роках*, Київ 2002.
- Кузнецов А., *Бабин Яр*, пер. з рос. С. Батурина, Київ 2009.
- Литвин С., *Суд історії: Симон Петлюра і петлюріана*, Київ 2001.
- Нюрнберзький процес. Военные преступления и преступления против человечности. Сборник материалов в 7 томах*, т. 3, под. общ. ред. Р.А. Руденко, Москва 1958.
- Патриляк І.К., *«Перемога або смерть»: український визвольний рух у 1939–1960-х роках*, Львів 2012.
- Рубель В.А., *Нова історія Азії та Африки. Постсередньовічний Схід (XVIII – друга половина XIX ст.)*. Навч. Посібник, Київ 2007.
- Салата О.О., *Інформаційна війна Німеччини та СРСР на окупованих німецькою армією територіях України (1941–1944 рр.)*, „Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету”, 2009, № 27.
- Снайдер Т., *Кровавые земли: Европа между Гитлером и Сталиным*, пер. с англ. Л. Зурнаджи, Киев 2015.
- Тойнбі Д.А. *Дослідження історії. Скорочена версія I–VI томів Д.Ч. Сомервелла*, пер. з англ. В. Шовкун, т. 1, Київ 1995.
- Чайковский А.С., *Плен. За чужие и свои грехи (Военнопленные и интернированные в Украине 1939 – 1953 гг.)*, Киев 2005.
- Шпенглер О., *Закат Европы. Очерки морфологии мировой истории. Гештальт и действительность*, пер. с нем. К.А.Свасьяна, Москва 2007.
- Dülffer J., *Der Deutscher Ostkrieg, 1942*, [in:] *Mitteilungen der Gemeinsame Kommission die jüngeren Geschichte der russische-deutsch Beziehungen*, red. С. Hartmann, München 2005.
- Hartmann С., *Der Krieg und das Verbrechen*, [in:] *Mitteilungen der Gemeinsame Kommission die jüngeren Geschichte der russische-deutsch Beziehungen*, red. С. Hartmann, München 2005.

Володимир Полуда

Центр українських військових традицій та патріотичного виховання Науково-дослідного інституту українознавства

Українська історія XX століття в контексті лінійної типології цивілізаційного розвитку (військово-історичні аспекти проблеми)

Анотація: Стаття присвячена дослідженню військово-політичного аспекту історії України в XX столітті. Події минулого були досліджені з погляду цивілізаційної динаміки. Джерелами статті є наукові праці з історії та філософії. Автор проаналізував цивілізаційні трансформації українського суспільства впродовж 1901–2000 рр. у контексті військово-політичного розвитку. Військові формування українського народу відображали ментальні та соціокультурні зміни вищезгаданого періоду та вплив глобальних економічних і політичних процесів. Цивілізаційні студії в поєднанні з військовою історією сприяють глибокому розумінню логіки історичного процесу.

Ключові слова: цивілізація, цивілізаційні студії, Західно-Християнський світ, Східно-Християнський світ, Україна, лінійний розвиток.

Volodymyr Poluda

Center of Ukrainian military traditions and patriotic education of the Research Institute of Ukrainian Studies

Ukrainian history in XXth century in the context of the linear's typology civilization development (military and historical aspects of the problem)

Summary: The article deals with the research of the military and political aspect of Ukrainian history during twentieth century. The past events have been researched in the context of the civilization dynamics. The sources of the article are scientific works in History and Philosophy. The author has analyzed the civilization transformations of Ukrainian society during 1901-2000 years in the context of the military and historical development. The Ukrainian people's military formations reflected mental, social and cultural changes at that time and an influence of the global economic and political processes. Civilization studies and military history stimulate the serious understanding of the historical process logic.

Keywords: civilization, civilization studies, Western Christian world, Eastern Christian world, Ukraine, the linear development.

Włodymyr Poluda

Centrum Ukraińskich Tradycji Wojskowych i Patriotycznej Edukacji Naukowo-Badawczego Instytutu Ukrainistyki

Ukraińska historia XX wieku w kontekście linearnej typologii rozwoju cywilizacyjnego (aspekt wojskowo-historyczny)

Streszczenie: Artykuł przedstawia badania wojskowego i politycznego aspektu historii Ukrainy w XX wieku. Wydarzenia z przeszłości analizowane były pod względem dynamiki przemian cywilizacyjnych. Źródłami pracy były dzieła naukowe z historii i filozofii. Autor dokonał analizy cywilizacyjnej transformacji społeczeństwa ukraińskiego w latach 1901–2000 w kontekście rozwoju wojskowego i politycznego. Wojskowy aspekt formowania narodu ukraińskiego odzwierciedla psychiczne i społeczno-kulturowe zmiany zaszłe w wyżej wymienionym terminie oraz wpływ globalnych procesów gospodarczych i politycznych. Badania cywilizacji, w połączeniu z historią wojskowości przyczynić się mogą do zrozumienia logiki procesu historycznego.

Słowa kluczowe: cywilizacja, studia cywilizacji, świat zachodnio-chrześcijański, świat wschodnio-chrześcijański, Ukraina, rozwój liniowy.